

**M. Antonii Marsilii Colvmnae, Bononiensis, I. C.
Archiepiscopi Salernitani, De Ecclesiasticorum Reddituum
Origine, & Iure Tractatvs**

Colonna, Marcantonio

Venetijs, 1575

Cap. XXI. Inter has duas quæstiones plurimum intereße, an beneficiarij reddituum Ecclesiasticorum domini sint, & an si eos vanè consumpserint, ad eorum restitutionem teneantur: multas[que] in hac ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61495](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61495)

M. ANTONII MARSILII

COLVMNAE, BONONIENSIS, I. C.

ARCHIEPISCOPI SALERNITANI,

De Ecclesiasticorum Reddituum

Origine, & Iure

TRACTATUS.

PARS TERTIA.

ARGUMENTVM.

Inter has duas quaestiones plurimum interesse, An beneficiarij reddituum Ecclesiasticorum domini sint: & an si eos vanè consumpserint, ad eorum restitutionem teneantur: multasq; in hac tota controuersia Doctorum sententias extare, quæ omnes commodissimè ad tres tantum rediguntur.

R E R V M S V M M A E.

- 1 *Discrimen est inter hæc duo; an clerici domini sint reddituum: & an si illis abutantur, ad restitutionem teneantur.*
- 2 *Non sequitur necessario, Clerici domini sunt, ergo restituere non tenentur.*
- 3 *Potest alicuius rei quis dominus esse, quam tamen restituere teneat-*

teneatur.

- 4 Maritus rerum dotalium dominus est, tamen si ad inopiam uergat, si prodigus sit, & soluto matrimonio illas restituere tenetur.
- 5 Fidei commissarius dominus est, tamen restituere hereditatem tenetur.
- 6 Serui sub conditione legati, pendente conditione in dominio heredis sunt.
- 7 Emptor dominus effectus, ex pacto legis commissaria restituere tenetur.
- 8 Non rectè arguitur, clericus reddituum dominus non est, ergo male consumpta, pauperibus, uel simpliciter restituere tenetur.
- 9 Si pauperibus, aut Ecclesie restitutio facienda esset, illorum dominium prius esset probandum.
- 10 Monachi dominium non habent, nihilominus ad restitutionem non tenentur.
- 11 Commodatarius dominium non habet, non tamen tenetur restituere rem commodatam ante tempus prestitutum.
- 12 Vsfusufructuarius fructuum dominus est, & illos uendere potest, sicut Emphiteota.
- 13 Is, cui libere dispensationis arbitrium est commissum, dominus non est, nec tamen tenetur restituere.
- 14 Restituere non tenetur is, qui restituendo non satisfaceret peccato, in quod incidit.
- 15 Non tenetur quis Officium, quod omisit, dicere. *Pro Fran.*
- 16 Obligatio pauperibus dandi, indigentiae tempus respicit, eoque elapso restaurari non potest.
- 17 Clericum non dominum ad restitutionem teneri, aliunde quam ex non dominio est probandum.
- 18 Sola rei alienae consumptio, siue bona, siue mala, obligat ad restitutionem.
- 19 Opus quantumvis bonum ex alieno fieri non potest.

H Pau-

- 20 *Pauperes si domini reddituum sint, rectè consequitur, ut ijs à beneficiario restitutio faciendà sit.*
- 21 *Mala consumptio quomodo accipiendà sit.*
- 22 *Expendere in malos usus simpliciter inducit peccatum tantum, non restitutionis vinculum.*
- 23 *Clericus si ob male actam uitam condemnetur, restitutio non dicitur.*
- 24 *Dives, qui uidens pauperes in necessitate, bona sua in mare projicit, nulli restitutioni obnoxius est.*
- 25 *Deo non fit restitutio rei materialis, sed animi dolore satisfit.*
- 26 *Omnes Interpretum sententiæ in hac dispositione ad tres tantum rediguntur, ac quæ illæ sint, latè usque ad fin.*

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

VM igitur ad eum locum peruenerimus, ut de illius quæstionis ueritate proprius agendum sit, ad quam nos huiusce propè totius tractationis cursus ducit; vtrum scilicet beneficiarij reddituum Ecclesiasticorum domini sint, an verò in illis usum fructum, uel usum tantum obtineant: ut id com modius fiat, duo præmunienda esse duximus. Primum, ea hic permiscenda non esse, ac pro eodem accipienda, quæ verè inter se distincta sunt. † Nam quod quæritur de reddituum Ecclesiasticorum dominio, putant pleriq; eò spectare, utrum si Clericus hisce utatur redditibus, nec inter pauperes illos distribuatur, ad restitutionem, uel ipsis, uel saltem simpliciter teneatur. Nam, cum ad rationes deuenieris, facilè animaduertas non modicum inter has duas quæstiones discrimen elucere, quàmuis ita affines & contiguæ illæ sint, ut ab unius explicatione, alterius quoque ueritas pendere uideatur. † Credunt ipsi ita necessario in utranque partem argui posse, ut si Clerici reddi-

reddiruum Ecclesiasticorum domini sint, minimè illos restituere teneantur. Teneantur uerò, si dominium ad eos non spectare concedamus. Cæterum nec ita firma argumentatio est, ut ilicò una propositione posita, alterius ueritas elucescat: si nanque affirmatiuè arguatur, Clerici sunt domini Ecclesiasticorum prouentuum, igitur ad restitutionem non tenentur; non utique necessariò hoc sequitur. † Potest enim quis alicuius rei dominus esse, quàm tamen restituere teneatur, cum adiecta restituendi conditione illam ipsam acceperit. † eius rei in marito habetur exemplum, qui rerum dotalium dominus quidem est, l. doce ancillam, C. de rei uendi. & nihilominus multis casibus illas restituere tenetur, ut soluto matrimonio, uel cum ad inopiam uergit, uel cum is prodigus est, l. 2. l. si cum dotem, l. diuortio, l. si constante, & toto titu. ff. sol. mat. suntq; aliæ causæ similes, propter quas id fieri debet, ut not. Doctores omnes in d. l. si cum dotem, S. si autem in sæuissimo. † Idem in fideicommissario apertè conspicitur: is enim dominus post testatoris mortem efficitur: ideoque illi rei uendicatio competit, quàmuis postmodum restituere teneatur. *Nam non ideo minus rectè, quid nostrum esse uendicamus, quod abire à nobis dominium speratur, si conditio legati, uel libertatis extiterit.* Ulpian. inquit, l. non ideo minus, ff. de rei uend. † Ad eum quoque modum, seruos sub conditione legatos, conditione pendente hæredis esse non uno in loco traditum est, l. generaliter, S. sub conditione, ff. qui, & à quib. mand. lib. non fiat, facit l. fin. S. si autem sub conditione, C. commun. de leg. l. statu liberos uenundari, ff. de statulib. l. pen. S. pen. ff. qui fatid. cog. nec quòd conditione existente definant hæredis esse, efficit quominus interim illius esse uideantur, l. i. S. serui, ff. ad Syllani. † Item etiam in pacto legis commissoriæ apparet, quæ res inèpta esse iubetur,

& tamen dominus emptor effectus restituere tenetur, tot. titu. de in diem addict. l. tertia. ff. de contrahend. empri. l. secunda, S. si in diem, ff. pro empto. Rimin. confi. octuagesimo sexto, nume. primo, uolumine primo. Pura enim dicitur esse uenditio, quàmuis in euentum conditionis resoluenda. Quæ omnia exempla perspicuè demonstrant, non rectè posse nos ita argumentari, Dominus est beneficiarius, ergo ad restitutionem non tenetur: potest namque esse dominus, & instar eorum, qui modò adducti sunt, ad restitutionem, atque pauperibus, cum ratio tulerit, distributionem faciendam obligari. † At nec è contra, ita licet argumentari: Clericus Ecclesiasticorum reddituum dominus non est, igitur malè consumpta pauperibus tenetur restituere, uel simpliciter saltem restituere tenetur. † Etenim si dicas, pauperibus malè consumpta restitui oportere, hoc non rectè ex eo dicitur, quòd Clerici dominium non obtineant, ut & illud probare necesse esset, earum rerum dominium nimirum, ad pauperes pertinere: si Ecclesiæ restitutionem faciendam esse asseritur, prius probandum est, Ecclesiæ horum reddituum dominium esse. Nam, ut quis alicui restituere teneatur, non sat est, quòd dominus non sit, sed ulterius requiritur, ut aliunde alteri id deberi demonstretur. Facilius quidem admiseris illum teneri ad restitutionem, qui dominus non sit, quàm qui dominium obtineat: sed per se illud satis esse haud rectè concesseris. † Quod ipsum optimè (ni fallor) hoc exemplo demonstratur: quibus rebus utantur Monachi, earum non ad ipsos, sed ad Monasteria pertinet dominium. capitu. quia, capitu. Prælatum, 19. quæstio. prima, Doctor. in Authenti. ingressi, & Authenti. si qua Mulier, C. de sacrosanct. Eccles. & in capitu. in præsentia, de probatationib. & capitu. cum ad Monasterium, de sta. Monach. & canon. regul. nec tamen

- 11 men cuiuspiam tenentur restituere. † Sic qui rei usumfructum habent, qui que pignoratam rem, uel commodatam obtinent, domini non sunt; nec tamen ad restitutionem teneri eos dixeris, nisi elapso tempore, quod his contractibus per finitum erat, rem suam dominus repetat. Non hic confidero, quod si dominus beneficiarius non est, usufructuarius esse, uel usuarius potest, ita ut ad restitutionem non teneatur: † quoniam usufructuarium, ac usufructuarium, quod ad ipsos fructus iuste sibi obuenientes, dominos esse non dubito, ideoque fructus huiusmodi uendere posse animaduersum est, & in emphyteota late respondit Alex. consi. 18. num. 5. uolum. 5. † Huc accedit, quod non omnis, qui non est dominus, ad restitutionem obligatur. † In iis enim id procedere non uidetur, quibus liberæ dispensationis arbitrium sit commissum: quod D. Th. quoque innuit, 2. 2. quæstio. 185. artic. 7. in corpore, & in quodlib. 6. ar. 12. in corpore. quæst. 6. Cùm igitur fructus beneficiorum sint in libera dispensatione eorum, qui ea obtinent, uidetur quod, quàmuis illorum domini non sint, ad restitutionem nihilominus non teneantur. Illud rursus, quod qui dominium rei non habet, ad restitutionem non tenetur, in iis etiam locum habere existimatum est, † qui peccato, in quod inciderunt, restituendo non satisfacerent. Et hoc argumentum non aspernandum Hadriani VI. fuit in quarto tract. de resti. quæst. An Ecclesiasticus ultra uictus decentem necessitatem, conclusio. 2.
- 15 † Quemadmodum enim præcipui Theologorum definiunt, non teneri quempiam Officium, quod omisit, dicere, cùm ad diei lapsæ munus propiè spectabat, quæ quidem, ut ille dixit, nescit lapsa reuerti; & idcirco pœnitentia peccatum illud soluendum esse, S. Thom. quodl. 3. q. 13. art. 29. Card. Caieta. in sum. uer. uotum, cap. de ommiss. quando sit uitiosa: sic rectè dicam beneficiarium ad

- 16 restitutionem non teneri: † cū ea obligatio, quā ad pauperibus subueniendum astringitur, indigētiae tempus respiciat, eoq; elapso restaurari non possit: & ideo illi de commisso reatu pœnitentiam agere sat erit. Adde, quòd
- 17 si simpliciter argumentum constituatur, † Clericus dominus non est, ergo ad restitutionem tenetur: Illud nequam concessero, sed id tantum inde sequi, ut in aliquo casu ad restitutionem teneri possit, qui quidem probari debeat; si uerò illud casum ponas, quando clericus pauperibus debita non elargitur, tum illud ad huiusmodi largitionem teneri, aliunde erit probandum. Quo fit, ut primum illud, s. dominum non esse, restitutionis necessitas non consequatur, sed consequi possit: sin rursus illud adicias, tunc quidem restitutionis onus impositum censebitur; cū Clericus redditus Ecclesiasticos perditè consumat; dixerim, adiectionem hanc malæ consumptionis non magis restitutionem inducere: si enim beneficiarium dominum non dicimus, † sola rei consumptio, tanquam alienæ à non domino facta restitutioni locum facit: id què
- 18 probatur: † nam sit quantumuis bonum opus, si ex alieno fit, semper restitutionis uinculum inducitur propter alieni consumptionem, D. Thom. 2. 2. quæst. 3 1. art. 3. ad tertium, & quæst. 3 2. art. 7. & in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 4.
- 19 Urgebit sanè quispiam, nullo pacto bonam consumptionem hoc casu ad restituendum obligare: quia tunc bona erit consumptio, cū pauperibus debita erogabit. Sed si hanc donec bonæ, uel malæ consumptionis tractationem ingredimur, atque illud spectamus, quando dicantur clerici debita elargiri, quæue illorum sit portio, nemo non uidet longè nos à propositæ argumentationis terminis diuagari: ac inde manifestum fieri, uim non in eo consistere, quòd clericus dominus non sit: sed in eo potius, quòd eius rei dominium, ad alium, putà pauperes, spectet

Etet. Hoc autem sola ea argumentatione non probatur, sed canonum sanctionibus est probandum, nimirum portionem illam, quam clericus non distribuit, in pauperum dominio esse. Vnde liquidò constat argumentum huiusmodi desumptum à non dominio clericorum, restitutionis obligationem non inducere, sed illam induci potius ex eo, quòd pauperes, uel Ecclesia domini sunt non distributæ portionis, quæ in illorum dominio esse iure probetur. Quoquò igitur te uertas, parum firmam reperies hanc argumentationem, cum in duorum alterum incidere necesse sit, ut uel antecedens pro certo ponatur, quòd minimè certum est; uel si illud ponatur, quòd pro certo affirmari potest, tum nequaquam sequatur illud,

20 quòd ipse uelis: nam si ita argumenteris, † Pauperes domini sunt, ergo pauperibus restitutio fieri debet; rectè, quidem hoc sequitur: uerùm illud antecedens probare mihi uelim, pauperes dominos esse. Si autem argumenteris hoc pacto, Clerici domini non sunt, ergo tenentur pauperibus restituere; non rectè ex hoc antecedenti consequens illud dicitur, cum aliud prætermittatur, ex quo rectè duci hoc potuisset, & quòd ante omnia debuisset probari, nimirum earum rerum dominos pauperes esse, quas debere ijs restitui contendis. Cum uerò hoc Pontificum decreta requirat, quid

21 illa contineant, diligenter erit indagandum. † Rursus in mala consumptione, quæ posset perpendi, illud animaduertendum est in re de qua agitur, malam tum dici, cum quis alteri tradere obligatus in malos usus quid expendat. † In malos enim usus expendere, per se restitutioni non obligat, sed peccati reatum tamen inducit. Et ex huiusmodi pecuniarum, & rerum profusione, quæ à clerico fit, illud tamen oritur, ut correctioni subiaceat, ac còdem

23 nationi: † quo casu, condemnationis sententia ad resti-

tuendum cogit, ac non ea sola ratio, quòd qui dominus non est, restituere teneatur: Quanquam sanè in illa, uel si restitutio uere sit, non tamen restitutionis formam attendo, sed malæ actæ uitæ punitionem; quæ sicut ibi ex iudicis uoluntate consumptorum restitutionem continet, ita & quodcunque aliud, si propriam ipsius naturam spectes, complecti potuisset. Quòd si quis in eam considerationem ueniat, ut mirum omninò uideri debeat, eum qui rē non suam perditè consumit, aliquo modo ad restitutionem non teneri: si contrà consideret, restitutioni tum esse locum, cum alter dominus rei consumptæ sit, ut hactenus demonstratum est; desinet mirari. Nec idcirco is à restitutione immunis esse potest; nam Deo omnino restituere tenebitur, † quemadmodum de diuite dicitur, qui multos uidens pauperes oppressos, bona sua omnia in mare proiciat, quæ eo necessitatis casu communia cum pauperibus erant, c. peruenit. Vbi Card. Alex. 18. dist. cap. si quis propter necessitatem, de fur. S. Thom. 22. q. 32. ar. 7. ad 3. & 8.

25 ad primū, & in 4. dist. 15. q. 2. argumen. 5. † Deo autem rei materialis (ut ita dicam) restitutio non fit, sed pœnitētia, ac animi dolore satisfit. Sat igitur erit ei, qui Ecclesiasticos redditus in malos usus expendit, si pœnitentiā agat, ut latius inferius dicemus. Huc usque ergo satis demonstratum est, non eam uim, quam prima facie uidebatur, argumentum hoc obtinere; Quibus ex rebus intelligitur, quæstiones hæc, maximè inter se differre, sint ne beneficiarij domini reddituum Ecclesiasticorum; & an, si male illos consumat ad restitutionem teneatur. Ideoque per se unamquamque seorsum tractari oportere. Alterum, quod

26 præmonendum diximus, illud est; † omnes interpretum sententias, quæ in hac dubitatione plures adducuntur, cōmodissimè ad tres tantum redigi posse, cæteræ enim uel in istarum coincidunt, uel eos casus complectuntur in qui-

quibus ipsarum aliqua locū nō habeat aut in quibus magis peculiari ratione procedat. Eę uerò sunt: Prima, quæ continet clericum, dum sanus est, beneficii, quod administrationem habet, usufructuarium censerī; cum uerò infirmari cœperit, Usuuario comparari. In beneficio autē, quod administrationem non habet, siue sanus, siue infirmus sit clericus, eum usufructuarium existimari. Altera cōstituit clericos tantum usurarios Ecclesiasticorum prouentuum esse, ijsque nihil licere ultra uictum atque uestitum assumere. Tertia, & postrema cum præcedenti è diametro pugnans, clericos Ecclesiasticorum prouentuum dominos affirmat. si qui uerò consuetudini in hac quæstione nihil prorsus tribuendum censent, ijs in secunda opinione sunt collocandi: adeò enim firmum existimant, clericos Ecclesiasticorum reddituum dominos non esse, ut & illud adiciant, consuetudinem quæ contrarium induxisset, penitus non attendendam. Qui rursus opinatur clericos, si redditus ecclesiasticos, ut tenetur, non distribuunt, ad restitutionem omnino teneri, & ipsi clericorum dominium abnegant, ac restitutionis etiam uinculum addunt. Ij uerò, qui existimant clericos quidem dominos non esse, consuetudine tamen dominos effici posse, eiusdem secundæ opinionis censendi sunt, ut inde tum excipiant consuetudinis rationem. Sunt præterea qui clericos dominos putent, idque consuetudine receptum esse: qui, quoniam tertiæ opinioni consuetudinem insuper addunt, in eadem sunt reponendi. in eadem etiam collocandi sunt, qui arbitrantur clericos ita reddituum Ecclesiasticorum dominos esse, ut & si prophanè prorsus illos effundant, restitutioni tamen obnoxij non sint. extendunt enim eandem sententiam, ut restitutioni locum nullo pacto esse affirmant. Et hæ potissimum uidentur esse interpretum sententiæ, quæ in hac dubitatione adducuntur: Quas omnes

nes in tres potissimum idcirco deduximus: quoniam illarum omnium rationes in unaquaque ex tribus erant omnino explicandæ. Quanquam, quæ de restitutione dicenda erant, ea, quam superius diximus, de causa in aliū locum reiecimus. Et hæc quidem sunt, quæ præmunien- da esse duximus. Cæterum, quoniam supra demonstra- uimus, discrimen intercedere inter quæstionem domini, ac restitutionis, ac idcirco seorsum tractandus, primū quæstionem domini absoluemus: deinde verò ad eam quæ de restitutione est, deueniemus. Veniam tamen nobis dari petimus, si quandoque propter illarum maxi- mam, quam habent, connexitatem in unius tractatione, aliqua, quæ alterius peculiaria sint, adducantur. Nos enim rei, & loci opportunitati, quàm maximè erat consu- lendum.

ARGUMENTVM.

Hostiensis opinio, Clericum modò usufructuarium, modò usuarium asserentis rejicitur, ut incerta, & quæ tractationis nostræ scopum non prorsus attingat.

R E R V M S V M M A E.

- 1 Beneficiarius cum administratione, secundum Host. in vita est usufructuarius, in morte usuarius: si administrationem non habet in vita, & in morte comparatur usufructuario. nu. 4.
- 2 Usufructuarius tenetur satisficere de utendo arbitrio boni uiri: secus beneficiarius.
- 3 Clericus dum infirmatur eleemosynam de redditibus Ecclesiasticis facere potest.
- 5 Censuit Hostiensis, ut plurimum, clericos reddituum Ecclesiasticorum dominus esse.

Hostien-